

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Ærø — ikke Ærrø.

I »Ærøboen« Nr. 1/1934 rejser Hr. Arkivar Kroman Spørgsmaalet, om man bør skrive »Ærø« eller »Ærrø«, og Arkivaren mener, at Øens Navn bør skrives »Ærrø«, der stemmer overens med den oprindelige Form, »Erre«.

At Udviklingen har været saaledes, som Arkivar Kroman har fremstillet den, og at Formen med 2 r'er er den oprindelige, tør jeg ikke bestride, selv om jeg dog maa bemærke, at i Knytlingasaga forekommer Formen *Erei* ved Siden af *Erri*. Men naar Arkivaren mener at kunne fastslaa, at Formen med eet r skulde datere sig fra Videnskaberne Selskabs Kort og altsaa være af forholdsvis ny Dato, maa jeg rejse Indvending herimod. Ganske vist nød og nyder nævnte Kort, der daterer sig fra 1783 og ikke som anført fra 1780, paa Grund af sin helt igennem paalidelige Udførelse, en ubestridelig Autoritet, men om det var saa autoritativt, at det uden videre skulde kunne give et Stednavn en ændret Form og ex nunc fastslaa denne som den fremtidige, maa dog meget betvivles; tværtimod synes Kortet med Hensyn til Stednavnene nøje at følge en fastslaaet og officiel Stavemaade. Jeg tænker her bl. a. paa de alsiske og sundevedske Stednavne, der — uagtet Befolkningen i de paagældende Landsdele var rent dansktalende — bærer umiskendeligt Præg af, at de jordbesiddende Herskaber og Øvrighederne var og gennem Aarhundreder havde været tysktalende. Naar Videnskaberne Selskabs Kort af 1783 bruger Formen »Ærø«, mener jeg derfor, at det ikke er en paa egen Foranledning dannet Form, men en allerede eksisterende og officiel Form. Spørgsmaalet maa da være, om Stavemaaden »Ærø« har været benyttet som officiel Benævnelse før 1783 og i bekræftende Fald hvor længe.

Ved Forordning af 18. November 1773 nedlagdes Øens forskellige Ting, og der oprettedes et særligt Steds og Lands Ting. En Del af Læserne kender sikkert en Afbildning af Tingets Segl, forestillende en Justitiafigur med en omløbende Inskription: »Ærøes St. og Lands Segl« samt Aarsallet 1774. Det er for saa vidt en Ejendommelighed, at Inskriptionen er Dansk, eftersom Retsplejen foregik paa Tysk.

Før 1864 var Forholdet jo det, at uagtet Ærø i verdslig Henseende hørte til Slesvig, var Øen i gejstlige Anliggender underlagt Fyens Bispestol (indtil 1819). Denne Tvedeling bevirkede ogsaa en Deling i sproglig Henseende, idet skriftlige Ekspeditioner vedrørende Skole og Kirke var paa Dansk, mens de »verdslige« Skrivelser*) var paa Tysk. Da de tyske Skrivelser altid brugte Benævnelsen »Arrø«, lades de her ude af Betragtning; de danske Skrivelser følger derimod en bestemt Linje op gennem Tiden, saaledes at Tidspunktet, hvor Brugen af to r'er afløses af eet r, nogenlunde nøjagtigt kan fastslaaes.

Ved et Missiv af 1744 til Biskop Ramus gives der Tilladelse til, at der »i Søby paa Ærø maa opbygges et lidet Capell eller Kirke«, og ved et Missiv af 1741 til samme fritages Fyens Biskop for Kirkeadministrationen paa »de langt fra-liggende Kirker paa vore Lande Alsøe og Ærø«.

Ogsaa i Missiver af 1739 og 1732 (om Istandsættelse af Skolerne og om Skolemestres Antagelse) bruges udelukkende Ærø; et Missiv af 1736 har dog en lidt anden Stavemaade,

det bemyndiger Amtmand Holger Scheel til at oprette en Skole i »Vores Andeel paa Ærø i Riis Sogn, Ommel og Krasnitz Bye, hvorudi skal findes stor Armod og aldrig skal kunde holde en Skolemester«. Fra 1729 findes et Missiv »anlangende Klokkernes Ringen paa Ærø for Hertzog Philip Ernst til Glücksburg hans Liig«, og fra 1722 to Missiver, ogsaa om Klokkeringning for afdøde Durchlauchter »i de Sogner paa Ærø, hvor Førsten har eiet Bønder«.

I den følgende, eller rettere foregaaende, tyveaarige Periode har jeg ikke stødt paa Navnet, hverken med eet eller to r'er, men fra 1703 og 1701 findes to Missiver til Biskop Kingo »anlangende en Kirke som Gottes Gabes Underdaner paa Ærøe begierer paa egen Bekostning at maa lade opbygges«, i Parenthes bemærket et Andragende, som ikke synes særlig stærkt fremmel, eftersom Kirken (i Marstal) først paabegyndtes 1737.

I Tiden før Aar 1700 synes Ærøe ikke at forekomme i Skrivelserne, men at det brugtes, fremgaar af Arkivar Kromans Værk »Marstals Søfart« Side 29, hvor et Søkort fra 1692 vel kalder Øen »Ærrø«, men Byen *Ærøkiøbing* og »Halen« *Ærøeshale*. Et andet, noget yngre Kort i samme Værk Side 48 har *Ærøkiøbing* og *Æringskiøbing*.

Skriftsproget, i hvert Fald det officielle, bruger altsaa Ærøe saa langt tilbage som til Slutningen af 1600'erne, men her synes Skellet ogsaa at ligge; Danske Lov fra 1683 har *Arrøe*, og skriftlige Oplegninger fra Guds Gave Len (fra ca. 1670) har baade *Errø*, *Errøe*, *Errøeskiøbing* og *Erritzkiøbing*, men aldrig hverken *Ærrøe* eller *Ærøe*.

Ærø (*Ærøe*) har altsaa i Skriftsproget været brugt i halvtredie Hundrede Aar, saa det forekommer mig, at der dermed er skabt en Tradition for Stavemaaden, som ikke bør ændres. At Navnet stadig udtales med to r'er, er i hvert Fald kun rigtigt, for saa vidt angaar Folkemaalet. Men den Omstændighed, at en gammel Stednavnebetegnelse stadig lever i Dialekterne, synes mig ikke tilstrækkelig Grund til at forsøge at genoplive den i Skriftsproget og knæsette den som den eneste rigtige Form. Konsekvensen heraf vilde blive, at saa godt som samtlige nu benyttede Stednavne i Danmark vilde komme til at undergaa en Forandring. Talesprog og Skriftsprog har gennem Tiderne hver for sig gennemgaaet en Udvikling og dækker langtfra hinanden, og samme Udvikling har naturligvis ogsaa fundet Sted for Stednavnenes Vedkommende. En Tilbagevenden til ældre Benævnelser vilde derfor i mangfoldige Tilfælde virke unaturligt og søgt. Arkivar Kroman mener, at Formen »Ærrø« lyder meget smukkere end »Ærø«; det er naturligvis en Smagssag, mig forekommer »Ærø« nu kønnere end »Ærrø«, baadetalt og skrevet, og det har unægtelig generet mig en Smule, at et i alle andre Henseender saa udmærket Værk som »Marstals Søfart« konsekvent bruger »Ærrø«, ogsaa ved Citater, hvor Originalen har »Ærø«.

Om Skrivemaaden skal være »Ærø« eller »Ærrø« bør naturligvis til syvende og sidst afhænge af Befolkningens, Ærøboernes, eget Ønske. Resultater andetsteds fra af Stednavneudvalgets Bestræbelser for at indføre gamle Stednavneformer synes ikke at tyde paa, at Befolkningen nærer Ønsker om at ændre det sædvanligt benyttede Stednavn.

Jeg tror heller ikke, at Ærøboerne, om Spørgsmaalet skulde komme til at foreligge, vilde sætte Pris paa en Navnændring. Ærø har Tradition gennem flere Hundrede Aar, mens *Ærrø* er et utilfredsstillende Kompromis.

*) Ved Skrivelser forstås i denne Artikel Bogsproget, altsaa foruden egentlige Skrivelser ogsaa Love. Forordninger o. l.